

Päiväys/ Voimassa 1.3.2022 alkaen
Datum toistaiseksi

Dnro/Dnr TRAFICOM/89516/03.06.04/2022

Sataman palvelupaikan kuvauksen laatiminen

Komissio on antanut 22.11.2017 täytäntöönpanoasetuksen (EU) 2017/2177 palvelupaikkojen ja rautatieliikenteeseen liittyvien palvelujen käyttöoikeudesta, jäljempänä palvelupaikka-asetus. Asetus on kaikilta osiltaan velvoittava ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Asetuksen kohteena on yhtenäisestä eurooppalaisesta rautatiealueesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/34/EU, jäljempänä rautatiemarkkinadirektiivi, liitteessä II olevissa 2–4 kohdissa luetellut palvelupaikat ja palvelut.

Raideliikennelakiin (1302/2018) 1.2.2021 tehdyn muutoksen jälkeen satamaraiteet muodostavat palvelupaikan ja niitä koskevat rautatiemarkkinasääntelyn osalta raideliikennelain palvelupaikkoja koskevat säännökset. Satamaraiteilla tarkoitetaan raideliikennelain 3 §:n 2 momentin mukaan sataman pitäjän tai muun sataman oleellisista toiminnoista vastaavan yrityksen tai yhteisön hallinnoiman alueen sisällä olevia raiteita. Lakimuutoksen jälkeen satamaraiteiden käyttö kuuluu rautatiemarkkinadirektiivin liitteen II 2 g -alakohdassa mainittuihin peruspalveluihin.

Satamaraiteisiin ei enää sovelleta raideliikennelain 16 lukua rataverkon haltijan riippumattomuudesta ja tehtävien järjestämisestä, 17 lukua rataverkon käytöstä ja ratakapasiteetista, 19 lukua rataverkon käytön hinnoittelusta eikä 132 §:n 1 momenttia (vähimmäiskäyttöpalvelut).

Palvelupaikalla tarkoitetaan raideliikennelain määritelmien mukaan rakennelmaa, mukaan lukien maa-alueet, rakennukset ja laitteet, joka on kokonaan tai osittain järjestetty rautatieliikenteen harjoittajille yhden tai useamman rautatiemarkkinadirektiivin liitteessä II olevissa 2–4 kohdissa tarkoitetun palvelun tarjoamiseen.

Palvelupaikan ylläpitäjällä tarkoitetaan sellaista julkista tai yksityistä yhteisöä, joka
- vastaa yhden tai useamman palvelupaikan hallinnoinnista; tai
- tarjoaa palvelujen hakijalle rautatieliikenteen tuki- ja huoltopalveluja;

Palvelujen hakijalla tarkoitetaan julkista tai yksityistä yhteisöä tai toiminnanharjoittajaa, kuten ratakapasiteetin hakijaa, rautatieliikenteen harjoittajaa, liikenteen palveluista annetun lain 182 §:ssä tarkoitettua toimivaltaista viranomaista, koulutuspalveluita tarjoavaa oppilaitosta, toista palvelupaikan ylläpitäjää tai muuta palvelua tarvitsevaa tahoja, joka hakee palvelupaikan ylläpitäjältä sen tarjoamia rautatieliikenteen tuki- ja huoltopalveluja omaan käyttöön tai toisen rautatieliikenteen harjoittajan taikka oppilaitoksen käyttöön ja joihin sovelletaan palvelupaikka-asetusta.

Palvelupaikkasääntelyä sovelletaan kaikissa meri- ja sisävesisatamissa satamaraiteita ja muita mahdollisia rautatieliikenteeseen liittyviä palvelupaikkoja hallinnoiviin palvelupaikan ylläpitäjiin. Palvelupaikan ylläpitäjien on laadittava vastuullaan olevista palvelupaikoistaan ja palveluistaan palvelupaikan kuvaus ja pidettävä se ajan tasalla.

Palvelupaikan kuvauksen sisältö

Palvelupaikkaa koskevien tietojen julkaisusta säädetään palvelupaikka-asetuksessa, joka on tullut kokonaisuudessaan voimaan 1.6.2019. Palvelupaikka-asetuksessa vahvistetaan rautatiemarkkinadirektiivin liitteessä II 2–4 kohdissa luetelluissa palvelupaikoissa tarjottavien palvelujen käyttöoikeuden osalta noudatettavan menettelyn ja perusteiden yksityiskohdat.

Palvelupaikan kuvauksen tarkoituksena on antaa palvelun hakijalle tiedot siitä, millä edellytyksillä ja menettelyillä satamaraiteita ja muita rautatieliikenteeseen liittyviä palvelupaikkoja ja palveluja pääsee käyttämään. Palvelulla ja palvelun hakemisella ei tässä tarkoiteta raiteiden käytön osalta pelkkää teknistä liikennöintiä sataman rataverkolla, vaan kuvausta laadittaessa tulisi huomioida myös liiketoimintaan liittyvä toiminta, jossa palvelun hakijat eli monesti satamaraiteiden loppukäyttäjät hakevat palvelupaikan ylläpitäjältä palvelua, mahdollisesti maksua vastaan. Palvelupaikan kuvauksen laadinnassa voi hyödyntää mallilomaketta¹ jonka eurooppalaisten rataverkon haltijoiden verkosto (RailNet Europe) on rautatiesektorin kanssa yhteistyössä laatinut.

Palvelupaikan kuvauksen vähimmäisisällöstä säädetään palvelupaikka-asetuksen 4 artiklan 2 kohdassa (alakohdat a–n):

a) luettelo kaikista rakenteista, joissa rautatieliikenteeseen liittyviä palveluja tarjotaan, mukaan luettuna tiedot niiden sijainnista ja aukioloajoista;

Palvelupaikan kuvauksessa palvelupaikan sijaintitiedot tulee merkitä mahdollisimman tarkasti. Osoitetiedon lisäksi GPS-koordinaatit ja/tai tieto palvelupaikkaan johtavan raiteen liittymäkohdasta (esim. raiteen/vaihteen numero) selventävät palvelupaikan sijaintitietoa.

Tämän kohdan osalta verkkoselostuksessa aiemmin esitetyt tiedot voivat olla hyödynnettävissä.

b) palvelupaikan ylläpitäjän tärkeimmät yhteystiedot;

Palvelupaikan kuvaukseen tulee lisätä myös tarkemmat yhteystiedot, esim. henkilön nimi, sähköpostiosoite sekä puhelinnumero, johon voidaan olla tarvittaessa yhteydessä.

Tämän kohdan osalta verkkoselostuksessa aiemmin esitetyt tiedot voivat olla hyödynnettävissä.

c) kuvaus palvelupaikan teknisistä ominaispiirteistä, kuten sivuraiteet tai vaihtotyö- ja järjestelyraiteet, tekniset laitteet lastausta ja purkamista, pesua ja huoltoa varten sekä saatavilla oleva varastointikapasiteetti; tiedot yksityisistä haara- ja sivuraiteista, jotka eivät ole osa

1

https://vayla.fi/documents/25230764/35410767/Yleinen_palvelupaikkojen_mallipohja.pdf/727738af-1a91-4e92-9676-5ae7b0140195/Yleinen_palvelupaikkojen_mallipohja.pdf?t=1549351601459

rautatieinfrastruktuuria mutta joita tarvitaan rautatieliikennepalvelujen tarjoamisen kannalta olennaisiin palvelupaikkoihin pääsemiseksi;

Näiden tietojen kohdalla on syytä ottaa huomioon ainakin, että palvelun hakija pystyisi tietojen perusteella arvioimaan palvelupaikan soveltuvuutta kalustonsa ja tavaralajinsa näkökulmasta. Satamien osalta oleellisinta lienee yleensä satamaraiteiden ja mahdollisten kuormauspaikkojen ominaispiirteiden kuvaaminen (esim. raiteiden lukumäärä ja pituus).

Muita mahdollisia kuvaustietoja voivat olla junan maksimipituus, akselipaino, muut oleelliset liikkuvan kaluston ominaisuudet ja kalustotyyppi (mm. vaunujen ominaisuudet).

Tämän kohdan osalta verkkoselostuksessa aiemmin esitetyt tiedot voivat olla hyödynnettävissä.

d) kuvaus kaikista rautatieliikenteeseen liittyvistä palveluista, joita paikassa tarjotaan, ja niiden laji (perus-, lisä- tai oheispalvelu);

Meri- ja sisävesisatamien varusteet (esim. satamaraiteet ja näihin liittyvät rakenteet laitureineen ja laitteineen) kuuluvat rautatiemarkkinadirektiivin liitteen II alakohtaan 2 g, joten esimerkiksi satamaraiteiden osalta tämän sisältökohdan mukaan mainittava laji on peruspalvelu.

e) mahdollisuus rautatieliikenteeseen liittyvien palvelujen omaan palvelutuotantoon ja siihen sovellettavat edellytykset

Palvelupaikan kuvauksessa tulee mainita, onko palvelupaikassa palvelun hakijoilla mahdollisuus itsepalveluun vai ei. Jos itsepalvelu on mahdollista, siihen sovellettavat edellytykset tulee kuvata. Satamien osalta oleellisinta lienee kuvata esim. satamaraiteilla tapahtuva omatoiminen liikennöinti ja sen edellytykset.

Tämän kohdan osalta verkkoselostuksessa aiemmin esitetyt tiedot voivat olla hyödynnettävissä.

f) tiedot menettelyistä palvelupaikan tai siinä tarjottavien palvelujen tai kummankin käyttöoikeuden hakemiseksi, mukaan luettuna määrääjat hakemusten jättämiselle ja hakemusten enimmäiskäsittelyajat;

Palvelupaikan kuvauksen tulee sisältää tiedot siitä, miten palvelua (esim. raiteiden käyttöä) haetaan. Palvelu ei siis tässä yhteydessä rajoitu vain tekniseen liikennöintiin sataman rataverkolla, vaan tässä kohdassa tulisi kuvata myös toimintamalli, jolla palvelun hakijat eli monesti satamaraiteiden loppukäyttäjät hakevat palvelua eli satamaraiteiden käyttöä mahdollista maksua vastaan. Toisin sanoen tässä kohdassa tulee kuvata prosessi, jolla palvelun hakija ja rautatieyritys voivat saada satamaraiteille käyttöoikeuden, sekä millä tavalla käyttöoikeus on rajattu.

Sääntelyelin on asettanut enimmäismääräajat palvelupyyntöhakemuksiin vastaamiselle ja julkaissut ohjeen² siitä verkkosivuillaan.

² https://www.saantelyelin.fi/sites/default/files/media/file/34581-Ohje_Saantelyelimen_asettamat_maaraajat_palvelupyyntoon_vastaamiselle.pdf

Palvelupaikan kuvauksessa tulee mainita mitä määräaikoja palvelupyyntöön vastaamisessa noudatetaan. Määräaikojen tulee olla enintään sääntelyelimen ohjeessa kuvatut mutta satama voi valita myös tiukemmat määräajat.

g) jos palvelupaikan ylläpitäjiä tai rautatieliikenteeseen liittyvien palvelujen tarjoajia on enemmän kuin yksi, tieto siitä onko palvelupaikkojen ja palvelujen käyttöoikeudesta tehtävä erilliset hakemukset;

Huomioitahan, että palvelupaikan kuvauksessa on annettava tiedot palvelujen käyttöoikeuden hakemista koskevista menettelyistä, jos palvelupaikan ylläpitäjiä tai rautatieliikenteeseen liittyviä palvelujen tarjoajia on enemmän kuin yksi. Satamissa on sataman pitäjän lisäksi tyypillisesti ainakin erillisiä tavaraliikenneterminaalioperaattoreita. Tähän kohtaan voisi olla hyvä lisätä myös tieto mahdollisesta yhteisestä verkkosivustosta, josta löytyvät kaikkien satamassa toimivien palvelupaikan ylläpitäjien palvelupaikan kuvaukset tai niihin johtavat linkit.

h) tiedot palvelupaikan ja rautatieliikenteeseen liittyvien palvelujen käyttöoikeutta koskevan hakemuksen vähimmäissisällöstä ja muodosta tai hakemuksen malli;

Palvelupaikan kuvauksessa tulee mainita mitä vähimmäistietoja hakemuksessa on esitettävä, esim. hakijan yhteystiedot, junien aikataulut, volyyymiennusteet, tavarantoiminnan laatu jne.

i) ainakin niiden palvelupaikkojen ja rautatieliikenteeseen liittyvien palvelujen tapauksessa, jotka ovat määräysvaltaa käyttävän yksikön suorassa tai välillisessä määräysvallassa, käyttöoikeussopimusten mallit ja yleiset ehdot;

Satamien osalta tämä kohta ei sääntelyelimen tietojen mukaan ole tällä hetkellä merkityksellinen.

j) tarvittaessa tiedot ylläpitäjän tai palveluntarjoajan IT-järjestelmien käyttöehdoista, jos hakijoiden on käytettävä tällaisia järjestelmiä, sekä luottamuksellisten tietojen ja liikesalaisuuksien suojaamista koskevista säännöistä;

Huomioitahan, että palvelupaikan kuvauksessa tulee myös selkeästi mainita, jos hakijan edellytetään käyttävän palvelupaikan ylläpitäjän tai palveluntarjoajan IT-järjestelmiä. Mikäli IT-järjestelmiä on käytettävä, niiden käyttöehdot sekä tiedot luottamuksellisten tietojen ja liikesalaisuuksien suojaamista koskevista säännöistä on esitettävä palvelupaikan kuvauksessa.

k) kuvaus koordinoitimenettelyistä ja sääntelytoimenpiteistä, joita tarkoitetaan 10 artiklassa, sekä 11 artiklassa tarkoitetuista ensisijaisuusperusteista;

Palvelupaikan kuvauksessa tulee esittää menettelyt tilanteessa, kun palvelupaikan ylläpitäjä vastaanottaa hakemuksen, joka on ristiriidassa toisen hakemuksen kanssa.

Asetuksen kuvaama koordinoitimenettely on lähtökohtaisesti määritelty kuvaamaan tilanteita, joissa palvelupaikan, eli tässä tapauksessa esimerkiksi satamaraiteiden, kapasiteettia jaetaan etukäteen palvelun hakijoiden käyttöön. Tällöin ristiriitatilanteet havaitaan kapasiteettia jaettaessa. Jos satamaraiteiden käytöstä ei tehdä etukäteen näin yksityiskohtaisia varauksia, tulee tässä kohdassa todeta asia, ja kuvata menettely, jolla palvelun hakijan pääsy satamaraiteille ja esimerkiksi niiden

takana oleviin tavaraliikenneterminaaleihin turvataan palvelupaikka-asetuksen mukaisesti. Menettelyssä tulee huomioida palvelupaikka-asetuksen 10 artiklassa mainitut vaatimukset ja myös mahdollinen koordinointi mainittujen terminaalien kanssa tuleee kuvata.

Palvelupaikan ylläpitäjä voi määrittää palvelupaikka-asetuksen 11 artiklan mukaisesti ensisijaisuusperusteita palvelujen käyttöoikeutta koskevia ristiriitatilanteita varten silloin, jos koordinaatiomenettely ei ole mahdollistanut käyttöoikeustarpeisiin vastaamista. Tällaisten perusteiden on oltava syrjimättömiä ja ne on julkaistava palvelupaikan kuvauksessa tämän sisältövaatimuskohdan mukaisesti.

l) tiedot palvelupaikan teknisten ominaispiirteiden muutoksista ja tilapäisistä kapasiteettirajoitteista, joilla voi olla merkittävä vaikutus palvelupaikan toimintaan, suunnitellut työt mukaan lukien;

Palvelupaikan kuvauksessa tulee kuvata menettely, jonka mukaan hakijat saavat tiedon palvelupaikan mahdollisista teknisissä ominaispiirteissä tapahtuvista muutoksista, esim. tilapäisistä ratatöistä tai muista syistä johtuvista kapasiteettirajoituksista tai mahdollisista poikkeuksista aukioloajoissa. On hyvä huomioida, että palvelun hakija voi olla myös muu taho kuin rautatieyrittäjä. Mikäli tiedot löytyvät palvelupaikan ylläpitäjän verkkosivuilta, palvelupaikan kuvaukseen mahdollisesti liitettävä linkki tulee johtaa suoraan ko. tiedot esittävälle sivulle.

m) tiedot maksuista, joita peritään palvelupaikan käyttöoikeudesta ja palvelupaikassa tarjottavien palvelujen käytöstä;

Mikäli esimerkiksi satamaraiteiden käyttäminen edellyttää maksujen suorittamista, asia tulee kuvata tässä palvelupaikan kuvauksen kohdassa.

Satamaraiteiden käytöstä sääntelyelimen käsityksen mukaan tähän mennessä ei ole yleensä peritty erillistä maksua, joten raiteiden kustannukset on oletettavasti katettu muilla sataman maksuilla. Sataman pitäjän tulee nyt arvioida, soveltuuko entinen käytäntö lähtökohdaksi raiteiden käytöstä perittävälle palvelupaikkamaksulle vai onko otettava käyttöön erillinen palvelupaikkamaksu. Seuraavien ehtojen tulee maksun kohdalla täyttyä molemmissa edellä mainituissa tapauksissa:

1. Maksu tulee ilmoittaa palvelupaikan kuvauksessa.
2. Maksu ei saa olla suurempi kuin raiteista aiheutuneet kustannukset lisätynä kohtuullisella tuotolla, ja palveluista tai palvelupaikan käytöstä perittävän korvauksen tulee olla tasapuolinen kaikkia palvelujen hakijoita kohtaan (raideliikennelain 133 §:n 3 momentti). Näyttövelvollisuus on palvelupaikan ylläpitäjällä, joten hinnoittelun ja kustannusten suhteesta tulisi pitää kirjaa; lisäksi palvelupaikan ylläpitäjän on tarvittaessa näytettävä sääntelyelimelle, että tuotteesta tai palvelusta perittävä hinta on kustannukset huomioon ottaen kohtuullinen ja syrjimätön (raideliikennelain 137 §:n 1 momentti).
3. Palvelun hakijoilta ei tulisi edellyttää muiden palveluiden hankkimista raiteiden käytön lisäksi. Tässä on huomioitava palvelupaikka-asetuksen 8 artiklan 2 kohta, jonka mukaan palvelupaikkojen ylläpitäjät eivät saa asettaa palvelupaikan käyttöoikeuden tai rautatieliikenteeseen liittyvän palvelun toimittamisen pakolliseksi edellytykseksi muun palvelun ostamista, jos se ei liity haettuun palveluun.

n) tiedot hakijoille annettavien alennusten periaatteista, ottaen huomioon liikesalaisuuksien säilyttämistä koskevat vaatimukset;

Alennusjärjestelmien periaatteita koskevan n-kohdan osalta tiedot tulee julkaista vain siinä laajuudessa tai sillä yksityiskohtaisuuden tasolla, että mahdolliset liikesalaisuustiedot eivät paljastu.

Palvelupaikan kuvauksen julkaiseminen

Palvelupaikka-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan palvelupaikan ylläpitäjien on annettava palvelupaikan kuvaus maksutta julkisesti saataville joko:

- a) julkaisemalla se verkkoportaalissaan tai yhteisessä verkkoportaalissa ja antamalla rataverkon haltijoille linkki sisällytettäväksi verkkoselostukseen; tai
- b) antamalla rataverkon haltijoille asiaa koskevat julkaisuvalmiit tiedot sisällytettäväksi verkkoselostukseen.

Jos rataverkon haltija, jonka verkkoon palvelupaikka on yhteydessä, on jätetty verkkoselostuksen julkaisuvaatimuksen ulkopuolelle, palvelupaikan ylläpitäjän on toimitettava asiaa koskeva linkki tai julkaisuvalmiit tiedot pääasialliselle rataverkon haltijalle, joka Suomessa on Väylävirasto.

Sataman pitäjän koordinoitirooli

Palvelupaikka-asetuksen 5 (4) artiklassa asetetaan veloitteita sellaiselle palvelupaikalle, jota pitää yllä useampi palvelupaikan ylläpitäjä tai jos palvelupaikassa useampi kuin yksi palveluntarjoaja tarjoaa rautatieliikenteeseen liittyviä palveluja. Satamat voivat olla tällaisia palvelupaikkoja.

Edellä mainitussa artiklassa todetaan, että tällaisessa palvelupaikassa kaikkien toimijoiden on sovitettava toimensa yhteen, jotta ne voivat

- a) asettaa palvelupaikan kuvauksensa saataville yhteen paikkaan tai
- b) ilmoittaa palvelupaikan kuvauksissaan kaikki palvelupaikan ylläpitäjät, jotka päättävät palvelujen käyttöoikeutta koskevista hakemuksista kyseisessä palvelupaikassa.

Jos yhteensovittaminen ei johda tulokseen, sääntelyelimellä on toimivalta tehdä päätös, jolla yksi palvelupaikan ylläpitäjistä nimetään tarvittaessa vastaamaan a-kohdassa säädetyn vaatimuksen noudattamisesta.

Satamien verkkosivut voisi olla sellainen paikka, johon kaikkien satamassa toimivien palvelupaikan ylläpitäjien palvelupaikan kuvaukset tai linkit kuvauksiin voitaisiin koota. Sataman pitäjä voisi toimittaa rataverkon haltijalle sivustolinkin liitettäväksi verkkoselostukseen. Jokaisella palvelupaikan ylläpitäjällä säilyisi tässäkin tapauksessa vastuu oman kuvauksensa ajan tasalla pitämisestä ja tietojen toimittamisesta tälle yhteiselle sivustolle.